МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»

ЗАТВЕРДЖЕНО:
в.о. президента ДУ КАІ
_____Ксенія СЕМЕНОВА
«___»_____2025 року

ПРОГРАМА

ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

ДО АСПІРАНТУРИ

зі спеціальності С4 «Психологія»

на здобуття ступеня доктора філософії

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Галузь знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

Освітньо-наукова програма «Психологія»

Київ – 2025

Програма розроблена на основі освітньо-наукової програми та навчального плану НДФ-8-С4/25, НДФ-8-С4з/25 підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії» галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини» спеціальності С4 «Психологія», Стандарту вищої освіти України третього (освітньо-наукового) рівня, затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20.07.2022 року № 646.

Програму розробила:
в.о. завідувача кафедри
авіаційної психології _____ Лада ЯКОВИЦЬКА

Програма обговорена та схвалена на засіданні випускової кафедри підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії» галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини» спеціальності С4 «Психологія» кафедри авіаційної психології, протокол № 5 від «28» березня 2025 р.

В.о. завідувача кафедри
авіаційної психології _____ Лада ЯКОВИЦЬКА

Рівень документа – 3б
Плановий термін між ревізіями – 1 рік
Контрольний примірник

ЗМІСТ

стор.

1. Пояснювальна записка 4
2. РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ 5
3. РОЗДІЛ ІІ. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ 7
4. РОЗДІЛ ІІІ. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ..... 8
5. РОЗДІЛ IV. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ..... 9
6. РОЗДІЛ V. ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ..... 10

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма складена для кандидатів на вступ в аспірантуру за спеціальністю С4 «Психологія» та передбачає визначення рівня знань за напрямами професійної діяльності та формування контингенту здобувачів вищої освіти, найбільш здібних до успішного опанування відповідної освітньо-наукової програми рівня «Доктор філософії».

Основу концепції підготовки аспірантів за спеціальністю С4 «Психологія» складає системність, програмно-цільова спрямованість, націленість на формування високого професіоналізму, уміння вирішувати наукові й практичні завдання на рівні сучасних досягнень психологічної науки.

Програма базується на програмах магістерської (спеціаліст) підготовки фахівців за психологічною спеціальністю та складається з одинадцяти розділів, що охоплюють теоретичні питання з загальної психології, вікової психології, соціальної психології, експериментальної психології, диференціальної психології, психології управління, психології сім'ї, психодіагностики, основ психологічної практики, основ психотерапії, методики та організації наукових досліджень.

Вступне випробування проходить в усній формі з викладенням членам предметної комісії відповідей на питання екзаменаційного білету.

Вступник повинен продемонструвати фундаментальні, професійно-орієнтовні знання та уміння, здатність творчо мислити, вирішувати типові професійні завдання, передбачені програмою вступу.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Психологія як наука, історія становлення, систематика основних понять психологічної науки

Психологія як наука, предмет, задачі: діагностичні, психокорекційні та науково-дослідні завдання психології. Структура психічних явищ: психічні процеси, психічні стани, психічні властивості. Принципи психології: принцип детермінізму, принцип єдності свідомості та діяльності, принцип розвитку психіки, принцип системності, принцип відображення. Джерела психології: наукова психологія, життєва психологія, народна психологія, релігійна психологія, парапсихологія як психологічна дисципліна. Міждисциплінарні зв'язки загальної психології з іншими галузями психології, філософією та педагогікою. Історичний екскурс становлення предмету психології. Стародавність інтересу до психологічних знань. Міфологічний, релігійний та життєвий рівень існування психологічних знань. Проблеми взаємозв'язку тіла і душі.

Тема 2. Психічні пізнавальні процеси: відчуття, сприймання, увага, пам'ять, мислення,

Відчуття. Класифікація відчуттів. Сприймання, загальна характеристики сприймання. Основні особливості сприймання. Увага, неуважність. Види та властивості уваги. Пам`ять, загальна характеристика пам`яті. Види пам`яті. Процеси пам`яті. Типи пам`яті та індивідуальні розбіжності. Мислення як вища форма пізнавальної діяльності. Мислення як діяльність. Мислення та мовлення, їх єдність. Види мислення та його індивідуальні особливості. Уява, види уяви. Уява та особистість. Роль фантазії у ігровій діяльності дитини та творчій діяльності дорослої людини.

Тема 3. Психологічна характеристика емоційної, вольової та мотиваційної сфер особистості

Роль та функції емоцій та почуттів. Емоції: поняття та сутність. Проблема зв`язку інтелекту та афекту. Емоційні реакції, афект, настрій. Властивості емоцій. Класифікація емоцій. Класифікація почуттів. Страх та фобії. Емоційне вигорання особистості. Фрустрація як емоційний стан. Специфіка внутрішнього конфлікту. Стрес, види стресів.

Психологічна характеристика вольової сфери. Функції волі. Вольові якості особистості. Вольова саморегуляція особистості. Психологічна характеристика мотиваційної сфери. Потреби й мотиви. Класифікації потреб.

Тема 4. Особистість та діяльність, індивідуально-психологічні особливості особистості

Проблема особистості у психології. Структура особистості у психологічних концепціях. Поняття «особистість», «індивід», «суб`єкт діяльності», «людина» та «індивідуальність», співвідношення понять. Трансформація поглядів на особистість та історія їх розвитку. Співвідношення біологічного і соціального в особистості. Діяльність людини. Уміння. Процес утворення та умови успішного формування навички. Звички.

Психологічна характеристика рис характеру. Історія розвитку вчення про характер. Психологічна характеристика темпераменту. Гуморальні та конституційні теорії темпераменту. Здібності, їх види та рівні. Природні передумови розвитку здібностей. Обдарованість, майстерність, талант, геніальність.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ І

1. Загальна психологія: Підручник / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В. Огороднійчук. К.: Каравела, 2019. 464 с.

2. Загальна та вікова психологія: навч.-метод. посіб. Чернівці : ЧНУ, 2023. 256 с.

3. Загальна психологія: підручник / за загальною редакцією академіка С.Д. Максименка. 4-те вид., переробл. і доп. Том 2. Київ: Видавництво Людмила, 2025. 456 с.

4. Максименко С.Д. Загальна психологія. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 272 с.

5. Москалець В. П. Загальна психологія: підручник. К. Ліра–К, 2020. 564 с.

6. Хохліна О. П., Дідух М. М., Горбенко С. Л. Загальна психологія: навч. посіб. Київ : НАУ, 2024. 130 с.

7. Хохліна О. П. Теоретико-методологічні проблеми психології: навч.посіб. О.П. Хохліна; Нац. авіац. ун-т. К.: Симоненко О.І., 2021. 240 с.

РОЗДІЛ ІІ. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Вікова психологія як наука

Предмет і методи вікової психології. Історія та сучасний стан вікової психології. Зв'язок дисципліни з іншими науками. Основні методи вікової психології. Основні розділи вікової психології: дитинство (немовля, ранній та дошкільний вік); молодший шкільний вік; підлітковий вік; рання та пізня юність; психологія дорослого; психологія старості.

Тема 2. Психологічні особливості немовляти, дитини раннього віку та дошкільника

Роль родини у розвитку немовляти. Криза новонародженості. Соціальна ситуація розвитку, особливості розвитку, новоутворення періоду новонародженості . Особливості психічного розвитку немовля. Криза першого року. Початковий розвиток особистості на етапі раннього дитинства. Початкові форми самосвідомості; криза трьох років. Гра та її значення для психічного розвитку дошкільнят. Психологічні особливості розвитку особистості дошкільника.

Тема 3. Психологічні особливості розвитку молодшого школяра, підлітка та юнацького віку

Криза семи років. Соціальна ситуація розвитку молодшого школяра. Формування особистості дитини в початкових класах (проблема зміни місця дитини в системі суспільних відносин; проблема адаптації до шкільного навчання). Новоутворення психічного розвитку молодшого школяра. Соціальна ситуація розвитку, криза 13 років. Біологічні умови, що впливають на особливості психічного розвитку підлітка. Акцентуації характеру в підлітковому віці. Психологічні особливості юнацького віку: соціальна ситуація розвитку, професійні орієнтації. Життя з батьками та утворення власної сім'ї. Розвиток самосвідомості; взаємини з дорослими та однолітками; розвиток пізнавальних психічних процесів.

Тема 4. Психологія дорослості

Задачі розвитку в період ранньої дорослості. Криза ранньої дорослості. Психодіагностичні вимірювання особистості. Особливості психологічної підтримки людини в період ранньої дорослості. Психосоціальний розвиток середньої дорослості. Вікові кризи дорослості, їх гендерні відмінності. Психологічна допомога в кризових станах дорослої людини. Особливості психіки осіб похилого віку.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ ІІ

1. Бутузова Л. П., Хилевич М. А. Врахування вікових психологічних особливостей молодших школярів в освітніх системах різних країн. In: Proceedings of the 6th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Tokyo, Japan. 2022. P. 446-455.

2. Загальна та вікова психологія: навч.-метод. посіб. Чернівці : ЧНУ, 2023. 256 с.

3. Кушнір Ю. В., Оверчук В.А., Шпортун О.М. Вікова та спеціальна психологія: навчальний посібник. Вінниця: Центр оперативного друку «Документ Принт», 2020. 384 с.

4. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник. 4-те вид., стер. Суми : Університетська книга, 2019. 352 с.

5. Сахно П. І., Теслик Н. М. Вікова психологія: конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2024. 194 с.

РОЗДІЛ ІІІ. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Соціальна психологія як наука

Специфіка предмету соціальної психології, відмінність. Методологія та методи соціальної психології. Основні методи прикладної соціальної психології. Консультативна бесіда. Методи соціально-психологічної діагностики організації. Фокус-група як якісний метод в прикладних соціально-психологічних дослідженнях. Модератор фокус-групи: професійні та особистісні вимоги.

Тема 2. Теорія соціалізації особистості

Основні теоретичні напрямки дослідження процесу соціалізації особистості. Визначення поняття «соціалізація». Система понять «соціалізація», «соціальний розвиток», «формування особистості», «виховання», «соціалізованість», «ресоціалізація» у теоріях соціалізації особистості. Механізми та інститути соціалізації. Формування самосвідомості в процесі соціалізації. Значення групових та суспільних норм.

Тема 3. Соціальна установка

Проблема соціальної установки в психології. Сутність та структура соціальної установки. Емоційний, когнітивний та поведінковий компоненти соціальних установок. Диспозиційна концепція регуляції соціальної поведінки особистості (В. Ядов). Мотиви соціальної поведінки. Соціальна установка і реальна поведінка. Моделі просоціальної мотивації.

Тема 4. Проблема спілкування в соціальній психології

Спілкування як феномен соціальної психології, психологічні способи впливу у процесі спілкування. Деструктивні види взаємодії. Стратегії та тактики впливу при маніпулюванні.

Тема 5. Проблема групи в соціальній психології

Феномен групи з погляду соціальної психології. Поняття групи та їх класифікація. Особливості етнічних соціальних груп. Психологія великої та малої групи у соціальній психології. Структура взаємовідносин в малій соціальній групі. Розвиток малої групи. Поняття та процеси групової динаміки. Натовп як різновид соціальних груп. Специфіка поведінки людини у натовпі. Проблема групової згуртованості. Поняття соціально-психологічного клімату, його основні показники.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ ІІІ

1. Губеладзе І. Соціальна психологія власності: монографія. Нац. акад. пед. наук України. Ін-т соц. та політ. психології. Київ : Талком, 2021. 405 с.

2. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П.П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. : за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с.

3. Слюсаревський М. М., Хазратова Н. В. Соціальна психологія: навч. посіб. Нац. ун-т "Львів. політехніка". Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2019. 351 с.

4. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н.Ю. Волянюк, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О.В. Москаленко, О. І. Боковець, Б. В. Андрійцев. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.

5. Соціальна психологія в Україні: довідник / [упоряд.: І. І. Ревера, С. Є. Фіськович]; за ред. чл.-кор. НАПН України М. М. Слюсаревського ; НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології. - 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Талком, 2019. 322 с.

6. Соціальна психологія [Електронний ресурс] : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянюк, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Сербова, О. Л. Туриніна, О. В. Москаленко, С. О. Хілько, В. О. Чумаков ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. 595 с.

РОЗДІЛ IV. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Експериментальна психологія як наука, наукове та психологічне дослідження

Підходи до розуміння експериментальної психології. Історія експериментальної психології. Місце експериментальної психології в системі психологічних знань. Наукове дослідження, його принципи і структура. Поняття методології науки. Поняття психологічного дослідження. Етапи психологічного дослідження. Етичні принципи психологічного дослідження. Загальнонаукові дослідницькі методи (теоретичні, емпіричні, моделювання). Класифікація методів психологічного дослідження. Теоретичні методи: аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, дедукція, індукція, моделювання. Загальна характеристика емпіричних методів. Експеримент як основа практичної діяльності психолога. Класифікація видів методу експерименту. Сутність тестування. Бесіда, інтерв'ю, анкетування.

Тема 2. Організаційні аспекти експерименту та обробка результатів

Вимоги до організації експерименту. Складові експерименту та їх характеристика. Поняття про експериментальні змінні. Експериментальна вибірка. Поняття про процедури вимірювання у психологічному дослідженні. Види шкал вимірювання. Експериментальне спілкування. Особистість досліджуваного та його діяльність під час експериментального дослідження. Обробка результатів експерименту. Інтерпретація та оформлення результатів експерименту. Правила оформлення результатів експерименту. Наочне представлення результатів дослідження.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ IV

1. Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: Навчальний посібник. К.: «ВД «Професіонал», 2017. 208 с.
2. Експериментальна психологія [Електронний ресурс] : електрон. метод. рек. до практ. занять для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 053 Психологія уклад. М. К. Кременчуцька. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2025. 39 с.
3. Копець Л. Класичні експерименти в психології. Навчальний посібник для студентів ВНЗ . Видавництво : Києво-Могилянська академія. Київ, 2020. 283с.
4. Литвин А. В., Коваль І. С., Яремко Р. Я. Експериментальна психологія : навч. посіб. / Львівський державний університет безпеки життєдіяльності . Львів : ЛДУБЖД. 2024. 316 с.
5. Максименко С., Носенко Є. Експериментальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2024. 360с.

РОЗДІЛ V. ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Тема 1. Індивідуальність людини як об'єкт наукового пізнання
Диференціальна психологія як наука. Методи диференціальної психології. Сучасні підходи до вивчення індивідуальності. Детермінанти індивідуальних відмінностей. Співвідношення біологічного і соціального в розвитку індивідуальності.

Тема 2. Концепції та теорії властивостей нервової системи
Теорія І. П. Павлова про властивості нервової системи. Концепція властивостей нервової в науковій школі Б. М. Теплова – В. Д. Небиліцина. Сила нервових процесів. Рухливість. лабільність та динамічність нервових процесів. Темперамент та його основні ознаки. Гуморальні теорії. Основні підходи до вивчення характерологічних проявів особистості. Риси як психологічна категорія.

Тема 3. Індивідуальний стиль діяльності, здібності особистості
Шляхи та механізми становлення стиля діяльності. Стиль діяльності та його продуктивність. Методи дослідження індивідуального стиля діяльності. Здібності та індивідуальність. Структура здібностей. Загальні та спеціальні здібності. Компенсаторні фактори здібностей. Діагностика здібностей та обдарованості.

Тема 4. Особистісні детермінанти розвитку індивідуальності, життєві стилі
Вплив Я-концепції особистості на особливості її поведінки. Індивідуальні особливості ціннісно-смислової сфери особистості. Сенс життя як смислова орієнтація особистості. Основні аспекти вивчення стильових особливостей індивідуальності. Стиль життя в теорії особистості А.Адера. Самоактуалізація як стиль життя.

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ДО РОЗДІЛУ V

1. Диференційна психологія: підруч. для студентів вищ. навч. закл. / [С. Д. Максименко та ін.] : за заг. ред. акад. С. Д. Максименка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ : Видавництво Людмила, 2024. 571 с.
2. Диференційна психологія: навч. посіб. / Подкоритова Л. О. [та ін.]. Хмельницький : ХНУ, 2022. 202 с.
3. Палій А.А. Диференціальна психологія. К.: Академвидав. 2010. 432 с.
4. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія. Львів: "Новий Світ – 2000", 2020. 236 с.
5. Сечейко О. В. Диференціальна психологія: підруч. для студентів ВНЗ. Нац. авіац. ун-т. Київ : НАУ, 2016. 298 с.
6. Диференційна психологія: навч. посіб. / Подкоритова Л. О. [та ін.]. Хмельницький : ХНУ, 2022. 202 с.
7. Лісовенко А.Ф., Бедан В.Б. Психофізіологія: практикум. Одеса: Фенікс, 2021. 75 с.